

09

აქტაქი

ინტერნული
გაზეთი

„საქართველო“ ჟურნალი

893/2

2000

აქტაქი

10

893/2
2000

საქართველოს უნივერსიტეტი

გსურს გაიგო „ვინა ხარ“, უნდა შეიგნო „ვინ იყავ“;
გინდა იქცე „რამედ“, უნდა შეიტყო „რა განვლუ“;
„საითკენ?“ – მიზანმხედრია მაშინ, თუ ესეც იცი: „საიდან?“
ისტორია არის არა მარტო ხსოვა წარსულისა –
იგი თანვე ქმედითი მონაწილეა მომავლისა.

ბრიგოლ რობაქიძე

7

დასაბამიდან
ქორონიკონი
ქრისტეს შობიდან

ԿԻՇ
ԽԻԴ
Ը

2000

თბილისი

არტანუჯი
საისტორიო ჟურნალი

2010/11
თარიღი
გამოცემა

რედაქტორ-გამომცემელი
ბუბა კუდავა

სარედაქციო ჯგუფი
თორნიკე ასათიანი
მთერ ბაიდოშვილი (მდივანი)
შალვა გლოველი
მარეხ კავთიაშვილი
გიორგი კალანდია
ბონდო კუკატაძე (პასუხისმგებელი მდივანი)
ნინო მიწიშვილი
გოჩა საითიძე
თეა ქართველიშვილი
მაია შაოშაძე
თემო ჯოჯუა

წარმომადგენლობების ხელმძღვანელები
ლავა ასლანიშვილი (ბათუმი)
ივორ კეკელია (ქუთაისი)

„არტანუჯის“ რედაქცია უდრძეს მადლობას უხდის
აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარეს
პ.ნ. თაძას ნადარეიშვილს აფხაზეთის სპეცნომრის დაფინანსებისათვის

© არტანუჯი

მასალის გადაბეჭდვა რედაქციის თანხმობის გარეშე დაუშვებელია

გამოდის 1994 წლიდან

✉ 380079 თბილისი, ჭავჭავაძის გამზ. 17 ა (ან: 380028 თბილისი, ჭავჭავაძის გამზ. 1, მსუ, ქართული
ლიბრომატიის ისტორიის ცენტრი, ოთახი 201). ☎ 25-05-22, 29-31-33, 29-49-23, artanuji@ip.osgf.ge

წარმომადგენლობები:

✉ 384500 ბათუმი, ჭავჭავაძის 77, არქეოლოგიური მუზეუმი. ☎ 2-19-81, artanuji_batumi@yahoo.com

✉ ქუთაისი, თამარ მეფის 59, ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ოთახი 16.

წინაპართაგან დაწესებული ერთი წეს-ჩვეულების შესახებ აფხაზეთში

ნინო აბაქელია

სოლომონ ზვანბას „ეთნოგრაფიულ ეტიუდებში“ აღწერილია ერთი მეტად საინტერესო წეს-ჩვეულება, რომელიც ყოველწლიურად სრულდებოდა აფხაზეთში (7). ამ აღწერილობის მიხედვით, ყოველ აფხაზს ჯოგში საუკეთესო ფური ჰყავდა, რომელსაც მარჯვენა ყურის წვერი ჰქონდა ჩამოჭრილი. ეს ფური დაყენებული იყო წმ. გიორგის სახელზე მსხვერპლშეწირვისათვის. აფხაზი მეურნის მარანში ჩადგმულ ქვევრებს შორის ყველაზე დიდი ზომის ქვევრი წმ. გიორგის სახელზე იყო. ეს ქვევრი ყოველწლიურად ივსებოდა სუფთა წითელი ღვინით და მის თავზე სრულდებოდა მსხვერპლშეწირვა. თუ შეთქმული ფური მოიგებდა მოზვერს, მას გასუქების შემდეგ მსხვერპლად სწირავდნენ, ხოლო თუ საფურე ხბოს მოიგებდა, მაშინ მის ნაცვლად სამსხვერპლოდ ბატკანს ასუქებდნენ. ორივე შემთხვევაში მსხვერპლშეწირვის რიტუალი სრულდებოდა შემდეგნაირად: სამსხვერპლოდ დაყენებული ცხოველი მიჰყავდათ სახლის კართან, სადაც გროვდებოდნენ ოჯახის წევრები და იჩოქებდნენ აღმოსავლეთისკენ პირმიქცეულნი; გულხელდაკრეფილნი, ღრმა სიჩუმეში მოწიწებით იდგნენ გაუნძრევლად; კაცები ქუდმოხდილნი იყვნენ.

ოჯახის უფროსი სამსხვერპლოს ყურზე ჰკიდებდა ხელს და შემდეგ ლოცვას წარმოთქვამდა: „წმინდა გიორგი ილორისაო! აღვაფლენ შენდამი წინაპართაგან განსაზღვრულ მსხვერპლს. არ დამტოვო მე და ჩემი ჯალაბობა შენი მფარველობის გარეშე, მოგვეცი ჩვენ ჯანმრთელობა და დღეგრძელობა, გვაშორე ყოველგვარი სნეულება ახლა და მომავალში, დაგვიცავი ავი სულებისაგან და ავი თვალისაგან. არ მოაკლო ასევე შენი მფარველობა აქ არ მყოფ ჩვენს ნათესავებსა და ახლობლებს და ყველას მათ, ვინც ჩვენ გვიყვარს.“ ოჯახის ყველა წვერი პასუხს აძლევდა — „ამინ“. დგებოდნენ ფეხზე და თავს ხრიდნენ აღმოსავლეთისკენ, თუმცა ამ დროს არ იწერდნენ პირველად, მონათლულებიც რომ ყოფილიყვნენ. მსხვერპლს დაკვლის შემდეგ ხარშავდნენ. გარდა ამისა, აცხობდნენ რიტუალურ პურს — ხაჭაპურს და ამზადებდნენ მცირე ზომის ცვილის სანთელს. შემდეგ მლოცველი მამაკაცი მიდიოდა მარანში და ხსნიდა აღთქმულ ქვევრს.

სამსხვერპლო ხორცის მოხარშვისა და ხაჭაპურის გამოცხობის შემდეგ ისინი მიჰქონდათ მარანში და დგამდნენ აღთქმული ქვევრის გვერდით. მთელი ოჯახი იჩოქებდა სახით აღმოსავლეთისაკენ ისე, რომ ქვევრი მათ წინ ყოფილიყო. ოჯახის უფროსი ანთებდა სანთელს, ამაგრებდა ქვევრის თავზე, აწყობდა ცოტაოდენ ნაკვერჩხალს საკმეველზე და როდესაც იგი აკვამლდებოდა, გაიმეორებდა იმავე ლოცვას, რომელსაც მსხვერპლის დაკვლის წინ წარმოთქვამდა. ოჯახის წევრები პასუხს აძლევდნენ — „ამინ“.

ლოცვის დამთავრების შემდეგ რიტუალის წარმმართავი გულ-ღვიძლსა და ხაჭაპურს აჭრიდა მცირე ნაწილს, ასველებდა ღვინოში და წვავდა ნაკვერჩხალზე. მერე ამ ნაწილებს იმდენ ცალად აქუცმაცებდა, რამდენი წვერიც ესწრებოდა რიტუალს, ურიგებდა თითოეულ მათგანს საჭმელად და ასძევდა ქვევრიდან ამოღებულ

ილორი. წმ. გიორგის („ხარის მოყვანის სახის“) ხატი. ოქრომჭედელი ხეხნია გიორგოლაძე. 1640 წ.

ღვინოს. ამის შემდეგ ყველა წამოდგებოდა და თავს ზრიდა აღმოსავლეთისაკენ. მერე გამოდიოდნენ მარნიდან, გამოჰქონდათ სამსხვერპლო ხორცი და წაჭკპური, შემოუსხდებოდნენ სუფრას და ნადიმობდნენ წმინდანის მფარველობის იმედით აღსავსენი. ეპატიუბოდნენ იმ მეზობლებს, რომლებსაც ასეთი მსხვერპლშეწირვა არ ჰქონდათ შესრულებული.

აღწერილი წეს-ჩვეულება, სოლომონ ზვანბას მიხედვით, სრულდებოდა ყველა ჭეშმარიტი აფხაზის მიერ რჯულის განურჩევლად. ამ რიტუალის შესასრულებლად არ არსებობდა განსაზღვრული დღე. მას უპირატესად ასრულებდნენ აღდგომის დილას – ქრისტიანები წირვის შემდეგ, ხოლო მუსლიმები და წარმართები დილით ადრე. ვინც ვერ მოასწრებდა ამ დღეს რაიმე მიზეზით აღნიშნული წეს-ჩვეულების შესრულებას, მას ზაფ-

ხულის განმავლობაში შეეძლო აღესრულებინა იგი რომელიმე კვირას, მხოლოდ ხსნილის დროს.

ზემოთ მოტანილი მასალა შეიძლება შეივსოს ნიკოლოზ ჯანაშიას ცნობით, რომლის მიხედვით, ღვთის სახელზე ყველა აფხაზს მარანში ჰქონდა განსაკუთრებული ქვევრი, სავსე საუკეთესო ღვინით (6). რა გასაჭირიც არ უნდა ჰქონოდა ოჯახს, აფხაზი მანამ არ გახსნიდა სამსხვერპლო ქვევრს, ვიდრე არ აღავლენდა ღვთისადმი ლოცვას. გარდა ამისა, იქვე აღნიშნულია, რომ წმ. გიორგისადმი დაწესებული ლოცვაც ამ დროს სრულდებოდა. სალოცავი ქვევრი იდგმებოდა აგრეთვე ღვთისმშობლის სახელზე. იმავე ნიკოლოზ ჯანაშიას ცნობით, აჭანდარის ყოველ მკვიდრს ჰქონდა ყოველად ძღვიერის – დიდრიფშის ანიფსნიზას* (ღვთისმშობლის) სახელზე თავის მარანში ჩადგმული სხვადასხვა ზომის თითო ქვევრი (აპაპშა), რომელსაც აღდგომა დღეს იყენებდნენ სალოცავად (5). დიდრიფშის სახელზე აჭანდარის (გუდაუთის საბოქაულო) თითოეულ მკვიდრს გაშვებული ჰყავდა თითო ფური აძატვი (სამსხვერპლო ცხოველი – ზვარაკი).

ამრიგად, როგორც ზემოთ მოტანილი მასალიდან ირკვევა, სალოცავი ქვევრი აფხაზეთში იდგმებოდა ღვთის, ღვთისმშობლისა და წმ. გიორგის სახელზე (3). აქ აღდგომა დღეს ყოველწლიურად სრულდებოდა მამა-პაპათაგან დაწესებული რიტუალი (მსხვერპლშეწირვა), რომელიც საერთო ტრაპეზით მთავრდებოდა.

* დასავლეთ აფხაზეთში დიდრიფში (დიდრიფშის წმინდა მთის ანიფსნიზა) განსაკუთრებით ძლიერ სალოცავად ითვლებოდა. „ანიფსნიზა“, ნიკოლოზ ჯანაშიას აზრით, სიტყვა-სიტყვით ღვთისმშობლის სულის ხატს უნდა ნიშნავდეს, რასაც იგი ღვთისმშობლის მიძინებას უკავშირებს. ამ სალოცავს აფხაზები ანიფსნიზა (ღვთისთვის ლოცვას) უწოდებენ. ნ. ჯანაშიას ასევე დაფიქსირებული აქვს ძველი ქრისტიანული ეკლესიის ნანგრევები მთა დიდრიფშზე. მისი აზრით, ამ პატარა საყდარში დასვენებულ ღვთისმშობლის მიძინების ხატს მოუპოვებია დიდებული და სასწაულომოქმედი ხატის სახელი, ისეთი სახელი, რომ აფხაზების გამაჰმადიანებიდან ორასი-სამასი წლის შემდეგაც ხალხს მისი პატივისცემა შემორჩა. ქრისტიანი აფხაზები ამტკიცებდნენ, რომ დიდრიფში ქრისტიანული ხატია, მაჰმადიანები კი ამბობდნენ, რომ იგი ოსმალური სალოცავია. მიუხედავად ამისა, განაგრძობს მკვლევარი, მას ორივენი ერთნაირად სცემდნენ თაყვანს (6).

აფხაზეთში დადასტურებული ერთი შეხედვით ამ ეგზოტიკური კულტურული ფაქტის ახსნა შესაძლებელია ქართული მასალის საფუძველზე, რომლის ჩვენებასაც ქვემოთ შევეცდებით.

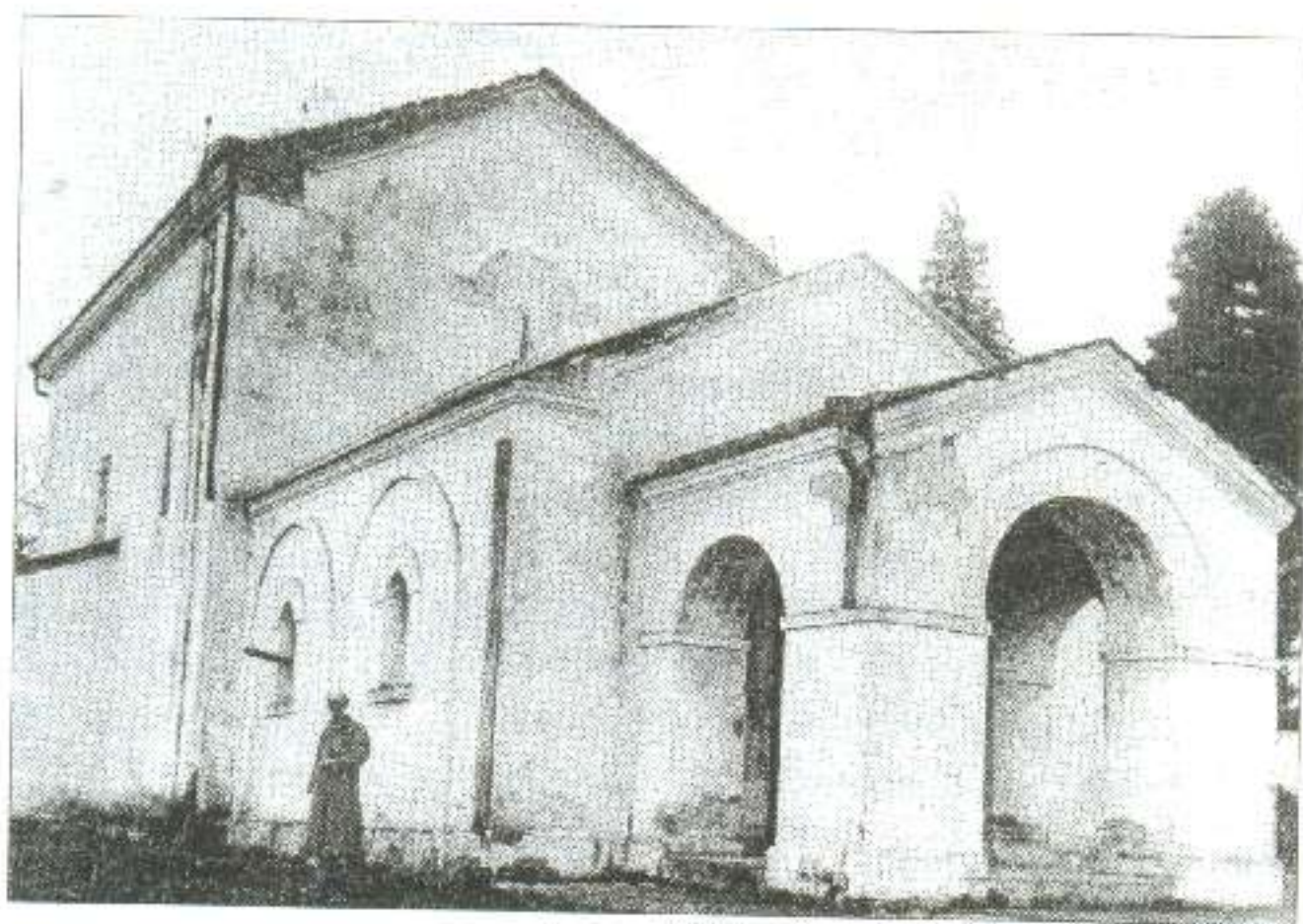
მარანში შესრულებული ზემოთ აღწერილი წეს-ჩვეულება საკმაოდ მკაფიოდ წყებას განეკუთვნება, რომელთა ხელახალი ახსნა-განმარტება აუცილებელი ხდება თანამედროვე პროფანიზებულ სამყაროში, რადგან იგი სულ უფრო და უფრო სცილდება თავდაპირველ ჭეშმარიტ ტრადიციას.

საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში საკრალურ ქვევრებს სხვადასხვა სახელწოდებით იხსენიებენ (კერძოდ, ქართლ-კახეთში როგორც ზედაშეს, იმერეთსა და რაჭაში როგორც სალოცვილს, სამეგრელოში როგორც ოხვამერ ლაგვანს ანუ სალოცავ ქვევრს და სხვ.).

აღსანიშნავია, რომ ბიბლიაში ზედაშეს (ლევიტ. 23) შესაწირი ღვინის მნიშვნელობით იხმარება. ასევე განმარტავს მას სულხან-საბა ორბელიანი — „შესაწირავი ღვინო“. ტერმინი ზედაშეს შესაწირი ღვინის მნიშვნელობით მთელ საქართველოში დასტურდება. აღმოსავლეთ საქართველოს ბარში, კერძოდ კი კახეთში, შესაწირ ღვინოსაც და შესაწირი ღვინის ჭურჭელსაც, რომელიც სხვა დანარჩენი ქვევრებისაგან თავისი ზომით (ზოგჯერ უფრო მცირე, ზოგჯერ კი უფრო დიდი ზომით) გამოირჩევა, ზედაშეს უწოდებენ. თუმცა ქართულ ყოფაში ზედაშის მნიშვნელობა მარტო შესაწირი ღვინით ან მისი შესანახი ჭურჭლით არ იფარგლება, რადგან ზედაშეს შეიძლება იყოს ხორბალიცა და ერბოც. მთიულეთში, მაგალითად, ზედაშეს ეკლესიაზე სამჯერ შემოვლებული ბამბის ნართია, რომელსაც ჩადენილი ცოდვის გამოსასყიდი შესაწირის მნიშვნელობა აქვს (მაგ. ხატისგან დამიზეზების შემთხვევაში).

შესაძლოა თავდაპირველად ზედაშეს გარკვეული რაოდენობის შესაწირი ღვინო ყოფილიყო, რომელსაც სხვა ქვევრებისაგან განსხვავებულ მცირე ზომის ჭურჭელში ასხამდნენ. დასაშვებია, რომ დროთა განმავლობაში ღვინოს „ზედაშის“ ეპითეტი ჩამოშორებოდა და წმინდა სასმელისაგან კონსეკრირებულ ჭურჭელს თვითონ დარქმეოდა ზედაშეს.

ზედაშეს ჭურჭლის, უფრო ზუსტად, სალოცავი ქვევრის მნიშვნელობით, საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში შეიძლება „ჩადგმული“ ყოფილიყო უფლის,

ილირის წმ. გიორგის ეკლესია, ხელი ჩრდილო-დასავლეთიდან. XI ს.

მიქაელ და გაბრიელ მთავარანგელოზების, ღვთისმშობლის, წმ. გიორგის, იოანე ნათლისმცემლის, წმ. ნინოსა და სხვათა სახელზე. უნდა აღინიშნოს, რომ გარდა წმინდანთა სახელზე ჩადგმული ზედაშეებისა, არსებობს „სადაბადო“ (ბავშვის დაბადების შემთხვევაში), „საუცოდინარო“ (უნებლიედ ჩადგმული ცოდვის გამოსასყიდად) და სხვა ზედაშეებიც. მაგრამ რამდენადაც ისინი, ჩემი აზრით, მეორადი წარმოშობისაა, აქ მათზე საგანგებოდ აღარ გავჩერდებით.

არსებული წესის მიხედვით, ღვინით (და უმთავრესად წითელი ღვინით) პირველ რიგში ღვთის ზედაშე ივსებოდა, ხოლო ამის შემდეგ სხვები. ღვთის ზედაშე, აღთქმის თანახმად, სააღდგომოდ ან საშობაოდ იხსნებოდა და იხარჯებოდა ქრისტეს სახელზე. სხვა ზედაშეებს შესაბამისი წმინდანის დღეებში სვამდნენ და მიჰქონდათ ეკლესიაში (რომელი წმინდანის სახელზეც იყო ზედაშე, იმის სახელობის ეკლესიაში მიჰქონდათ და ილოცებოდნენ, სვამდნენ ან ეკლესიის საძირკველში ასხამდნენ. მიჰქონდათ აგრეთვე ქაღები, რომელსაც ოთხად, ჯვრისებურად ჭრიდნენ და ეკლესიის კარზე მიირომევდნენ).

სხვადასხვა წმინდანის სახელზე შეწირული ზედაშეების ნაირსახეობასა და სიმრავლეს მოსახლეობა ადამიანის სხეულის (ერთიანი ორგანიზმის) ანალოგიით ხსნის: როგორც თავი კარნახობს მუცელს, ასევე ღმერთი — ანგელოზებს (რომლებიც „უხორცილთა ძალაა“). ანგელოზები, თავის მხრივ, წმინდანებს („ხორციელთა ძალას“) კარნახობენ, წმინდანები — ადამიანთა შორის რჩეულებს, „ხელდასხმულებს“, „ხატის მონებს“ და სხვ., რომლებიც ჩვეულებრივ მოკვდავებსა და წმინდანებს შორის არიან შუამავლებად. მოძრაობა ქვემოდან ზემოთ ასევე შესაბამისია: ადამიანი — ხატის მონა — წმინდანი — მთავარანგელოზი — ღმერთი.

ზემოთ ჩამოთვლილთაგან „ღვთის ზედაშე“ ხალხში ყველაზე უფროსად ითვლება და სავალდებულოა ყველასათვის.

ზედაშეების სიმრავლე შემდეგნაირად შეიძლება აიხსნას: ამა თუ იმ წმინდანის ძალით განკურნებული ადამიანი საკუთარი ან მამაკაპეული ღვთის ზედაშის (როგორც თვითონ განსაზღვრავენ) გვერდით მაღლიერების ნიშნად ამ წმინდანის სახელზე ქვევრს ღვამდა. ამის შემდეგ აღნიშნული წმინდანის დღეს (მაგალითად, წმ. გიორგის ხსენების დღეს) ყოველწლიურად ხსნიდა და „ხარჯავდა“ შეწირულ ღვინოს. აქედან გამომდინარე, მთავარანგელოზის ზედაშეს მთავარანგელოზობისას ხარჯავდნენ, წმ. გიორგისას — გიორგობაზე, ღვთისმშობლისას — მარიამობაზე და ა. შ.

ზედაშე შეიძლება იყოს ხატის, თემის, სოფლის, უბნის, საგვარეულო, საოჯახო, ოჯახის გაყოფისას, ცალკე დასახლებული ძმა, არცთუ იშვიათად, თავისთვის ცალკე ღვამდა ზედაშეს. თუმცა ამის გაკეთება, როგორც ხალხში ამბობენ, მხოლოდ დიდი ზედაშის (მამაკაპეული ღვთის ზედაშის) ნებართვით ხდებოდა, რაც სპეციალური რიტუალის შესრულებას გულისხმობდა (1).

როგორც სპეციალური ლიტერატურიდან არის ცნობილი (4), მარანი ანუ საღვინე სახლი, რომელშიც ზედაშეა ჩადგმული, საქართველოში ორი ტიპისაა: ღია და დახურული. მარანს, როგორც სამეურნეო, ასევე საკულტო დანიშნულება გააჩნია. სამეურნეოა, რამდენადაც მასში მევენახეობა-მეღვინეობასთან დაკავშირებული სხვადასხვაგვარი ინვენტარი ინახება. საკულტოა, რამდენადაც ზედაშის ქვევრთან, რომელიც მის მარჯვენა ნაწილშია ჩაფლული, წლის სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა შემთხვევებში რელიგიური რიტუალები სრულდება (მაგ. ბავშვის ნათლობა, ჯვრისწერა და სხვ.). ამ ფაქტს XVII საუკუნის იტალიელი მისიონერი არქანჯელო ლამბერტიც ადასტურებს, რომლის ცნობითაც სამეგრელოში ამა თუ იმ სოფელში ეკლესიის უქონლობისას ჯვრისწერის რიტუალი მარანში სრულდებოდა,

რომელსაც ეკლესიასავე სცემდნენ პატივს. მაგრამ, როგორც ამას ეთნოგრაფიული ლიტერატურა ადასტურებს, მაშინაც კი, როდესაც ჯვრისწერა ეკლესიაში სრულდებოდა, იქიდან მობრუნებულ მაყრებს ოჯახის უფროსი ეგებებოდა და „ნეფე-დედოფალს“ მარანში შეჰყავდა დასალოცად.

ზიზლიჩიშვილი

ზედაშის ქვეერი და ის ადგილი, სადაც იგია ჩაფლული, კონსეკრირებულია. იგი წმიდათა წმიდაა ქართველთათვის. მასთან მისვლა ადვილად არ შეიძლება. ქალები და ბავშვები ძირითადად არ დაიშვებიან. მასთან სხვადასხვაგვარი საოცრებები და სასწაულებია დაკავშირებული. მაგალითად, ერთხელ ზედაშის პატრონის თვალწინ სანთლით განათებული ზედაშე (ჭურჭელი) ამაღლდა მიწიდან და შემდეგ ისევ თავის ადგილს დაუბრუნდა, ხოლო შორიახლოს თეთრად შემოსილი ანგელოზები მიმოდიოდნენ.*

ზედაშესთან შესრულებულ წეს-ჩვეულებებში ერთ-ერთ მთავარ სარიტუალო ინვენტარს წარმოადგენს თიხის თასი, რომელშიც ასხამენ წმინდა სასმელს და ჩამოატარებენ რიტუალის მონაწილეთა შორის, საიდანაც ისინი ღვინოს სვამენ და ილოცებიან. თაობიდან თაობაში გადაცემულ და მკაცრად დაცულ რიტუალს მოსახლეობაში თავდაპირველი მნიშვნელობა დაუკარგავს. ამაზე მეტყველებს თუნდაც საღეთო რიტუალის შესრულების სხვადასხვა თარიღი, ზედაშეების სიმრავლე და სხვ.

და მაინც, რას ავლენს და რაზე მიუთითებს ზედაშესთან შესრულებული რიტუალი?

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ყოველივე ამას ქრისტიანულ საკრალურ მისტიკასთან, საეკლესიო საიდუმლოს მეტაფორასთან უნდა პქონდეს კავშირი. ზედაშის ქვეერთან შესრულებული სალოცავი რიტუალი გულისხმობდა ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის (გარკვეული სოციალური ერთეულის – თემის, გვარის, სოფლის, ოჯახის) მიერ სამსხვერპლო ცხოველის შეწირვას, პურის გატეხვას, ლოცვასა და წმინდა სასმელთან ზიარებას, რაც, ფაქტობრივად, სააღდგომო ექჰარისტის დღესასწაული იყო.

მარანი ყველაზე საკრალურ ადგილად ითვლებოდა იმ რიტუალის განსახორციელებლად, რომელსაც თემი, სოფელი, გვარი, ოჯახი ასრულებდა. ამ თვალსაზრისით, ფუნქციების მიხედვით (კავშირის დამყარება მეტრაპეზეთა შორის, ასევე მათსა და ღმერთს შორის), იგი პირველქრისტიანთა კენაკულუმის მსგავსი ხდება.

თიხის თასი, რომელიც ზედაშის ქვეერთან შესრულებულ რიტუალში მონაწილეობს, შეიძლება მივაკუთვნოთ ექჰარისტულ სიმბოლოთა რიცხვს, რომლის ცნობილ მითოლოგიზებულ ხატებას წარმოადგენს გრაალი ანუ თასი, რომელშიც ლევანდის თანახმად, იოსებ არიმათიელმა შეაგროვა იესო ქრისტეს სისხლი ჯვრიდან გარდამოსხმის დროს.

რიტუალის მონაწილეთა შორის გასაყოფ პურს „განატეხი“ ეწოდებოდა (იხმარებოდა რაჭა-ლეჩხუმში), ხოლო საერთო ტრაპეზს „პურის განტეხვა“, რაც სრულ შესატყვისობაშია ახალი აღთქმის საერთო ტრაპეზთან (იხ. ლუკა 24. 30, 35; საქმე: 2. 46; 20. 7, 11). ზოგი ვარაუდით, ფრაზა „პურის განტეხვა“ ღვთის სერობის აღმნიშვნელია (საქმე 2. 42).

ამრიგად, ჩვენი გამოკვლევის თანახმად, მარანში, რომელსაც კენაკულუმის ფუნქცია გააჩნდა, შესრულებული რიტუალით ხორციელდებოდა საკუთარი თავის შეერთება პირველ ლიტურგიასთან, ანუ საიდუმლო სერობის ჟამთან, რომლის დროსაც მაცხოვარმა დაამკვიდრა ახალი საიდუმლო – პური და ღვინო ზიარება ქრისტეს სისხლთან და ხორცთან.

* სავსე-ეთნოგრაფიული მასალა შეგროვებულია ავტორის მიერ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში (1976-1995 წწ.).

უნდა აღინიშნოს, რომ ყოველ ქრისტიანულ ტრადიციას გააჩნია და გააჩნია თავისი მთავარი კულტი, რომლითაც იგი განირჩევა სხვა ქრისტიანული ტრადიციებისაგან. მაგალითად, აღმოსავლეთ ევროპაში, კერძოდ რუსეთში, ასეთ კულტად „უფლის საფლავის თაყვანისცემა“ ითვლება (მის თანმდევი პილიგრიმობასთან ერთად), ხოლო საქართველოში, ჩვენი დაკვირვებით, ასეთ უმნიშვნელოვანეს კულტს „საიდუმლო სერობა“ წარმოადგენს.

ამ სტატიაში ყურადღებას ვამახვილებთ იმ ფაქტზე, რომ „საღვინე სახლში“ (მარანში) შესრულებული ზემოხსენებული რიტუალი შემსრულებელთა ეთნიკური და კულტურული კუთვნილების მანიშნებელია. უცხო ქვეყნიდან გადმოსახლებული მოსახლეობა, როგორც წესი, არ ასრულებდა ადგილობრივ ადათებს, არ იცავდა მკვიდრი მოსახლეობის კანონებსა და წეს-ჩვეულებებს. თუმცა არსებობდა გამო-ნაკლისიც. ამ გამონაკლისს შეადგენდნენ ის გადმოსახლებულნი, რომელთაც სურდათ ადგილობრივი კულტურის სრულყოფილებიანი წევრები გამხდარიყვნენ და ასევე ისინი, ვინც იძულებულნი იყვნენ შეესრულებინათ ადგილობრივი წეს-ჩვეულებანი რაიმე შეცოდებისა თუ შემთხვევის გამო. ჩვენს მიერ მოხმობილი აფხაზური მასალა ამ თეზისის თვალსაჩინო ილუსტრაციაა. ადგილობრივ მოსახლეობაში გავრცელებული რწმენის მიხედვით, მოტყუება, ხატის (უმეტესწილად წმ. გიორგის ხატის) წინაშე ტყუილად დაფიცება და სხვა ამგვარი ბრალი სასტიკად ისჯებოდა წმინდანის მიერ. ამიტომ შემცოდველი პირველივე ავადმყოფობის ან რაიმე სხვა უბედურების შემთხვევაში აღიარებდა თავის დანაშაულს და კრიზისიდან თავის დასაღწევად ადგილობრივი წესის მიხედვით ასრულებდა ე. წ. „გამოსასყიდ“ ან „გადასვლის“ (rite de passage) რიტუალს საკრალური ქვეყრის თავზე. ამის შემდეგ იგი მკვიდრ მოსახლეობასთან ერთად ყოველწლიურად ასრულებდა მამა-პაპათაგან დაწესებულ ადგილობრივ წეს-ჩვეულებებს. შესაბამისად, მოსული იქცეოდა „აფხაზად“, რაც, ფაქტობრივად, ნიშნავდა „გაქართველებას“, რამდენადაც იგი ამით ეზიარებოდა ქართულ, ქრისტიანულ ტრადიციას.

და ბოლოს, ხაზი გვინდა გავუსვათ იმ ფაქტს, რომ აფხაზეთში ქრისტიანობის კვალი შემორჩენილია არა მარტო ძველი ეკლესიებისა და მონასტრების სახით, არამედ მამა-პაპათაგან დაწესებულ უძველეს საკულტო ქმედებებში, რომლებიც ადრეულ ქრისტიანთა სარიტუალო პრაქტიკაზე მიუთითებს და საერთო და უმთავრესი პრაქტიკაა ქართველთათვის. აღნიშნული წეს-ჩვეულება, მოგვიანო ხანის კონფესიური არეულ-დარეულობის მიუხედავად, ამ რეგიონში მაინც რჩებოდა ახლად მიღებულ რჯულზე (მაჰმადიანობაზე) უმტკიცეს ჩვევად და საქართველოს ეს კუთხე თავისი მოსახლეობით, სხვა კუთხეების მოსახლეობასთან ერთად, საუკუნეების მანძილზე ქმნიდა მისი ერთიანი კულტურის, ქრისტიანული კულტურის სულიერ კონფიგურაციას.

ლიტერატურა

1. ნინო აბაქელია. სიმბოლო და რიტუალი ქართულ კულტურაში. თბ. 1997.
2. არქანჯელო ლამბერტი. სამეგრელოს აღწერა. თარგმანი იტალიურიდან აღ. ჭყონიასი. მე-2 გამოცემა ლევან ასათიანის წინასიტყვაობით. რედაქციითა და შენიშვნებით. თბ. 1938.
3. Абакелия Н. К. О местных культовых терминах и святилищах в Западной Грузии. В сб.: „Разыскания по истории Абхазии/Грузия“. Тб. 1999.
4. Бардавелидзе В. В. Древнейшие религиозные верования и обрядовое графическое искусство грузинских племен. Тб. 1957.
5. Джанашиа Н. С. Религиозные верования абхазов. В сб.: „Христианский Восток“. I. Петроград. 1915.
6. Джанашиа Н. С. Статьи по этнографии Абхазии. Сухуми. 1960.
7. Званба С. Т. Этнографические этюды. Сухуми. 1955.